

POLA PAMIĘCI NA CMENTARZU OSOBOWICKIM WE WROCŁAWIU

„Przechodniu, powiedz Polsce, żeśmy polegli wierni Jej służbie...”

Pola 81A oraz 120 Cmentarza Osobowickiego we Wrocławiu to miejsce szczególne. To właśnie tutaj w latach 1945-1956 władze komunistyczne grzebały Żołnierzy II Konspiracji, rozstrzelanych we wrocławskim więzieniu przy ulicy Kleczkowskiej, a także zamęczonych w śledztwie, zmarłych w areszcie lub więzieniu. Łącznie pogrzebano tu szczątki ponad 200 więźniów okresu stalinowskiego. Zamordowani Bohaterowie to oficerowie i żołnierze różnych formacji – Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych, Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, Batalionów Chłopskich i wielu innych organizacji. Spoczęli tu obok siebie wybitni, doświadczeni oficerowie oraz nastolatki, którzy w czasie wojny byli jeszcze dziećmi. Leżą tu Powstańcy Wielkopolscy, Śląscy i Warszawscy, mieszkańcy Mazowsza, Podkarpacia i Podlasia - choć najwięcej spoczywa tutaj Kresowiaków – mieszkańców dawnych Kresów Wschodnich RP. Przeważają mężczyźni, choć jest również jedna kobieta – Helena Motykówna. W dniu rozstrzelania miała 22 lata i była w dziewiątym miesiącu ciąży. Przez kilkadziesiąt lat spoczywali w bezimiennych dołach na tyłach Cmentarza, a staraniem wielu ludzi dobrej woli ich kwatery nie zostały zniszczone przez komunistyczne władze.

Zespół IPN pod kierunkiem prof. Krzysztofa Szwagrzyka przeprowadził ekshumacje oraz identyfikację genetyczną szczątków. Teraz wiemy już, gdzie spoczywa każdy z nich. Możemy stanąć nad ich grobami i opowiedzieć historię nieludzkiej zbrodni na najlepszych synach Narodu Polskiego. To tu na wrocławskim cmentarzu zespół IPN zdobywał pierwsze doświadczenia ekshumacyjne.

Zapraszamy do odwiedzania kwater 81A i 120 Cmentarza Osobowickiego we Wrocławiu. Do składania tam kwiatów i zniczy. Poniżej życiorysy niektórych żołnierzy, którzy leżą na „Wrocławskiej Łączce”, lub są związani swymi losami, losami rodzin z Wrocławiem.

Anatol Sawicki urodził się 14 października 1898 r. w Warszawie. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczał w Odessie. Od 1916 r. służył w armii rosyjskiej, w 48. Zapasowym Pułku Piechoty, a potem 1 Pułku Inżynieryjnym I Korpusu Polskiego. Należał do Polskiej Organizacji Wojskowej w Kijowie.

Od listopada 1918 r. służył w odrodzonym Wojsku Polskim, początkowo w zbrojowni twierdzy Modlin, potem był słuchaczem Szkoły Podoficerów Artylerii w Rembertowie. W szeregach 10. Pułku Artylerii Konnej brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, za co otrzymał Krzyż Walecznych.

Po zakończeniu wojny przebywał we Lwowie, gdzie zdał maturę w II Gimnazjum Państwowym. Od 1922 r. uczył się w Szkole Oficerskiej dla Podoficerów w Bydgoszczy. Dwa lata później otrzymał awans do stopnia podporucznika z przydziałem do 22. Pułku Artylerii Lekkiej w Rzeszowie, gdzie służył m.in. jako dowódca baterii i oficer materiałowy. W 1931 r. został przeniesiony do 28. Pułku Artylerii Lekkiej w Zajezerzu pod Dęblinem. We wrześniu 1939 r. jako dowódca dywizjonu artylerii Podlaskiej Brygady Kawalerii walczył w rejonie Warszawy.

Po zakończeniu działań wojennych uniknął niewoli, na początku listopada 1939 r. został jednak ujęty w Dęblinie i uwięziony w obozie jenieckim w Radomiu, skąd udało mu się zbiec.

Ukrywał się w Warszawie i we wsi Płonki koło Krasnegostawu. Tam w 1940 r. został zaprzysiężony do Związku Walki Zbrojnej. Od maja 1941 do maja 1942 r. był Komendantem Obwodu Krasnystaw ZWZ-AK, potem od maja do października 1942 r. Komendantem Inspektoratu Rejonowego AK Chełm.

Zagrożony aresztowaniem, pod koniec 1942 r. został przeniesiony na teren Okręgu AK Lwów. Od stycznia 1943 r. był komendantem Inspektoratu Południowego Okręgu AK Lwów, gdzie kierował walkami z bandami UPA, organizując m.in. oddziały samoobrony w Hanaczowie. Podczas akcji „Burza” dowodził częścią Zgrupowania „Wschód” 5 Dywizji Piechoty AK.

Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa pełnił obowiązki komendanta lwowskich struktur organizacji „NIE”. W październiku 1945 r. został komendantem całego Obszaru Południowo-Wschodniego „NIE”.

Poszukiwany przez NKWD, w grudniu 1945 r. wyjechał do Krakowa. Tam rozpoczął tworzenie Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN, w którym pełnił później funkcję prezesa. Wiosną 1947 r. osiadł w Lubaniu na Dolnym Śląsku. Nadal prowadził działalność konspiracyjną.

16 marca 1948 r., po kilku miesiącach obserwacji, został aresztowany przez bezpiekę w swoim miejscu pracy. Przewieziono do Wydziału Śledczego WUBP we Wrocławiu, gdzie został poddany ciężkiemu śledztwu. Torturowany i bity w celu wymuszenia zeznań, nie mógł poruszać się o własnych siłach.

Wedle oficjalnego komunikatu, podczas jednego z przesłuchań w nocy z 8 na 9 sierpnia 1948 r., nie mogąc znieść dalszych tortur, wykorzystał nieuwagę przesłuchujących i wyskoczył przez okno z trzeciego piętra budynku wrocławskiego UB, usiłując popełnić samobójstwo. W stanie agonalnym został odwieziony do szpitala wojskowego, gdzie zmarł kilka godzin później.

W rzeczywistości najprawdopodobniej został skatowany podczas przesłuchania. Obrażenia, które stwierdził lekarz dokonujący obdukcji (żebra wbite w wątrobę, rany po obcasach butów na klatce piersiowej) wykluczały upadek z wysokości, wskazując jednocześnie na celowe maltretowanie. Ostatni komendant lwowskiej AK został pochowany na cmentarzu Św. Rodziny we Wrocławiu. W 1987 r. jego szczątki przeniesiono na cmentarz w Wieluniu. Pośmiertnie zrehabilitowano ppłk. Anatola Sawickiego. Przywrócono mu odznaczenia: Krzyż Virtuti Militari V klasy oraz Srebrny Krzyż Zasługi. W 2006 r. prezydent RP nadał mu pośmiertnie Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Materiał przygotowany i opracowany przez Stowarzyszenie Odra-Niemen na podstawie materiałów z IPN

Antoni Olechnowicz ps. „Pohorecki”

urodził się 13 czerwca 1905 w Marguciszkach na Wileńszczyźnie. Uczęszczał do Gimnazjum św. Kazimierza w Nowej Wilejce, które ukończył w 1926 r. W latach 1926-1929 był słuchaczem Oficerskiej Szkoły Piechoty w Komorowie-Ostrowi Mazowieckiej. 15 sierpnia 1929 r. mianowany został podporucznikiem i przydzielony do 5 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W latach 1935-1937 był słuchaczem Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie, po której otrzymał awans do stopnia kapitana dyplomowanego. Służył w sztabie 20 Dywizji Piechoty w Baranowiczach.

Kampanię wrześniową 1939 r. odbył na stanowisku kwatermistrza 33 Dywizji Piechoty (Rezerwowej). Walczył nad Narwią i Bugiem. Dostał się do niewoli sowieckiej, z której zbiegł i powrócił do Wilna. W listopadzie 1939 r. wstąpił do konspiracyjnej organizacji Komisariat Rządu, która następnie weszła w skład Służby Zwycięstwu Polski.

Wkrótce został szefem wydziału wojskowego w Związku Walki Zbrojnej. Po zajęciu Wilna przez wojska niemieckie został mianowany komendantem konspiracyjnego garnizonu m. Wilna. Używał wówczas ps. „Pohorecki”, „Kurcewicz”, „Michał” oraz otrzymał awans do stopnia majora. Od 1943 r. pełnił funkcję inspektora Okręgu Wileńskiego AK. W kwietniu 1944 r. został dowódcą I Zgrupowania AK, na czele którego wziął udział w operacji „Ostra Brama”. Przewidując wrogą postawę Sowietów, w lipcu 1944 r. uniknął aresztowania. Przedostał się do Wilna, gdzie został szefem Oddziału II odtworzonej komendy Okręgu Wileńskiego AK, a następnie zastępcą i ostatecznie komendantem Okręgu. Używał wówczas ps. „Lawicz”. W 1945 r. przeprowadził demobilizację Okręgu Wileńskiego i Okręgu Nowogródzkiego, przenosząc ich struktury do centralnej Polski.

Postanowił prowadzić samodzielną działalność konspiracyjną. W sierpniu 1945 r. nawiązał bezpośrednią łączność z emigracyjnym sztabem Naczelnego Wodza. Zgodnie z otrzymanymi rozkazami nakazał swoim podkomendnym ścisłą konspirację, utrzymując jednak z nimi kontakty organizacyjne i prowadząc akcje pomocy materialnej. W tym celu utworzył Ośrodek Mobilizacyjny Okręgu Wileńskiego AK. Na początku 1946 r. podporządkował mu się mjr Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszko”, dzięki czemu zyskał zbrojne zaplecze dla swojego sztabu. Powstały wówczas dwie Brygady: 5 Wileńska Brygada – działająca na Pomorzu i 6 Wileńska Brygada – na Białostocczyźnie. Stanowiły one bazę dla żołnierzy Wileńskiego Okręgu AK, prowadziły walkę z komunistyczną władzą i administracją, chroniły ludność przed terrorem NKWD i UB.

Latem 1948 r. MBP podjęło przeciw Wileńskiemu Okręgowi AK szeroko zakrojoną „Akcję X”, obserwacji poddano wszystkie osoby pochodzące z Wileńszczyzny. Płk Olechnowicz został aresztowany 26 czerwca 1948 r. we Wrocławiu, a 2 listopada 1949 r. przez WSR w Warszawie skazany razem z Henrykiem Borowskim i Lucjanem Minkiewiczem na karę śmierci. Płk Olechnowicz został stracony 8 lutego 1951 r. w więzieniu mokotowskim. Jego zwłoki zostały przez organa bezpieczeństwa publicznego potajemnie pogrzebane na tzw. „Łączce” na terenie Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie. 28 lutego 2014 ogłoszono, że zidentyfikowano szczątki Antoniego Olechnowicza wśród ofiar pomordowanych przez organa bezpieczeństwa publicznego w latach 1945–1956. Identyfikację szczątków odnalezionych na kwaterze „Ł” przeprowadzono w ramach Projektu Poszukiwań Miejsc Pochówku i Identyfikacji Ofiar Totalitaryzmów. W 1994 i 1995 Antoni Olechnowicz został zrehabilitowany wyrokami Sądu Wojskowego w Warszawie. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl.

Syn Komendanta Krzysztof mieszka we Wrocławiu, przez lata razem ze swoją mamą, żoną „Pohoreckiego”, która za działalność męża odbyła kilkuletni wyrok m.in. we wrocławskich więzieniach stalinowskich.

Antoni Tomiałoć (1923-1949), s. Kazimierza, ur. 22 IX 1923 r., narodowość polska. Żołnierz Okręgu Lubelskiego AK –WiN i oddziału mjr. „Zapory”. Skazany 11 II 1949 r. przez Wojskowy Sąd Rejonowy we Wrocławiu za zorganizowanie w 1947 r. na terenie woj. wrocławskiego organizacji podziemnej. Proces przeprowadzono w trybie doraźnym. Wyrok śmierci zapadł 62 dni od daty aresztowania. Stracony 7 III 1949 r. o godz. 18.00. w Więzieniu Nr I przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu.

Szczątki A. Tomiałowca ekshumowano w czerwcu 2008 r. na wrocławskim Cmentarzu Osobowickim. Oględziny czaszki wskazują, że na skazanym wykonano egzekucję poprzez zastosowanie tzw. metody katyńskiej – strzałem w tył głowy.

Eugeniusz Werens ps. Pik urodził się 19 grudnia 1917 roku w Kielcach. Po ukończeniu szkoły średniej odbył służbę wojskową (1938-1939) w Szkole Podchorążych Rezerwy 4 pułku 2DP leg. w Kielcach. Ukończył ją w stopniu starszego strzelca. Po niemieckiej agresji na Polskę, Werens wraz z 4 pp leg. walczył nad Wartą i bronił Modlina oraz Warszawy. W trakcie walk awansował kilkakrotnie, dochodząc do stopnia podporucznika, z krzyżem „Virtuti Militari” i Krzyżem Walecznych na koncie. 29 września ciężko ranny trafił do niewoli, w której spędził dwa miesiące. Po zwolnieniu wrócił do Kielc, gdzie na początku 1940 roku aresztowało go gestapo. Po ostrym przesłuchaniu został ponownie zwolniony. W 1940 roku Werens wstąpił w szeregi ZWZ oraz AK pod pseudonimem „Pik”. W obawie przed ponownym zatrzymaniem przez Niemców, pod koniec 1940 roku opuścił Kielce pod przybranym nazwiskiem.

Za swą działalność konspiracyjną w AK na obszarze Krakowa i Przemyśla, został w 1941 roku awansowany do stopnia porucznika. Następnie w 1942 roku przeniósł się na Podkarpacie. Aż do jesieni 1944 roku walczył z okupantem na terenach Iwonicza Zdroju. Po przyjeździe na Podkarpacie, Werens zamieszkał w Klimkówce, następnie w Iwoniczu, a w 1944 roku w Krośnie.

W 1942 roku, Werens został zastępcą dowódcy oddziału AK „Irys” w Iwoniczu, a w kwietniu 1944 roku mianowano go jego dowódcą. W tym samym czasie był także dowódcą oddziału partyzanckiego „Iwo”, który działał ramach kompanii 216 batalionu AK. Po akcji „Burza” większość członków z placówki AK „Irys” przeszła do oddziału Materiał przygotowany i opracowany przez Stowarzyszenie Odra-Niemen na podstawie materiałów z IPN

partyzanckiego. Inspektorat AK „Podkarpacie” zdecydował się wówczas utworzyć dwie kompanie. Ich zadaniem miała być walka na południowo zachodnim obszarze powiatu krośnieńskiego, pozostającego jeszcze w niemieckich rękach. Ziemie na południe od Iwonicza, Lubatowej i Lubatówki miały stać się terenem działania kompanii dowodzonej przez por. Piotra Masalskiego „Morena”. Jednym z trzech plutonów, wchodzących w jej skład, dowodził „Pik”.

Na wiosnę 1944 roku Werens, na polecenie dowództwa, zawarł umowę scaleniową między AK i BCh na obszarze gminy Iwonicz. We wrześniu 1944 roku został awansowany do stopnia kapitana. Uczestniczył wówczas wraz ze swoim oddziałem w licznych operacjach zbrojnych wymierzonych w oddziały SS-Galizien i Wehrmachtu. Pod koniec lipca udało mu się wraz z oddziałami por. Zbigniewa Cerkowiaka „Boruty” oraz por. Franciszka Kochana „Obłóńskiego” wyrzucić hitlerowskiego okupanta z Iwonicza. Ponad czterdzieści dni ten drobny fragment wyzwolonego państwa nosił miano „Rzeczypospolitej Iwonickiej”. 13 września „Pik” ze swoim oddziałem przeprowadził atak na Górę Winiarską, gdzie stacjonowała niemiecka artyleria. Został wówczas ciężko ranny w nogę, co uniemożliwiło mu kontynuowanie walki.

Po wkroczeniu Armii Sowieckiej do Iwonicza, „Pik” postanowił wyjechać do Krakowa i podjął pracę w UB. Na początku grudnia za zatajenie działalności w AK został aresztowany przez WUBP. Dzięki interwencji działaczy PPS, udało mu się opuścić areszt. Podjął wówczas decyzję o rezygnacji z pracy w UB i wyjeździe z Krakowa. Dotarł do Wrocławia, gdzie nawiązał kontakty z byłymi członkami AK i NOW. 26 stycznia 1946 roku Werens (w mundurze kapitana WP) w towarzystwie Mariana Kubiaka (w mundurze porucznika) oraz z Zdzisława Jankowskiego udał się do kawiarni „Odrodzenie”, mieszczącej się przy ul. Szczytnickiej we Wrocławiu. Pech chciał, że zastali w niej kocioł UB. Doszło wówczas do strzelaniny, w wyniku której zginęło trzech funkcjonariuszy UB i MO, a Werens ponownie został ranny w nogę. Pech nadal ich nie opuszczał. Podczas ucieczki w wypadku samochodowym ucierpiał, Werens i Jankowski, który przez pewien czas przebywał w wrocławskim szpitalu. W drugiej połowie maja 1946 roku bezpieka trafiła na trop grupy Werensa. „Pik” został aresztowany jako ostatni, w Kielcach wraz z żoną i jej rodziną. Na początku przewieziono go do aresztu WUBP we Wrocławiu, a następnie trafił do więzienia przy ul. Kleczkowskiej. Po jednodniowym procesie Werens z resztą swej grupy usłyszeli wyroki śmierci. Wyrok na „Piku” wykonano 16 kwietnia 1947 roku w wrocławskim więzieniu przy ul. Kleczkowskiej.

Krystynę Matuszczak, żonę Eugeniusza Werensa, skazano na 7 lat więzienia. W więzieniu na świat przyszła ich córka - Lucyna, którą pozwolono ojcu zobaczyć jeden raz. Szczątki Eugeniusza Werensa pochowano na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu. W wyniku prac ekshumacyjnych i identyfikacyjnych, prowadzonych przez zespół dr Krzysztofa Szwagrzyka z IPN, szczątki „Pika” zostały zidentyfikowane.

Helena Motykówna ps. Dziuńka

urodziła się 17 II 1924 w Daszewie, pow. Stryj (dziś Ukraina). Była przez dwa tygodnie członkiem grupy Franciszka Olszówki ps. Otto działając pod pseudonimem Dziuńka. Ludzie „Otta” nie tylko prowadzili walkę zbrojną z okupantem sowieckim, lecz także odpowiadali na propagandowe działania komunistów, kolportując ulotki antykomunistyczne. Oddział stanowił poważne zagrożenie dla moskiewskiej władzy. Wymykał się próbom rozbicia, gdyż sam Olszówka (Otto) posiadał wiele kontaktów w UB i rozbudowaną sieć informatorów w terenie. Jednak 8 lutego 1946 roku szczęście Franciszka Olszówki skończyło się i zmarł śmiertelnie raniony w pobliżu kościoła we wsi Pisarzowice. Jego ludzie przysięgli zemstę i w odwecie za zabicie przywódcy grupy dokonali ataku na jadący pociąg z żołnierzami Armii Czerwonej. Zastrzelono wtedy dziewięciu „krasnoarmiejców”.

To właśnie w tej akcji, z bronią w ręku brała udział 22 letnia wówczas Helena Motykówna. Wkrótce została aresztowana i skazana na karę śmierci (wraz z innymi żołnierzami z oddziału). Do samego końca skazani nie stracili hartu ducha i nie dali satysfakcji stalinowskim oprawcom. Gdy prokurator odczytywał wyrok, śpiewali oni „Pod Twoją obronę”. W ostatniej chwili przed śmiercią, tuż po pocałowaniu Krzyża, razem krzyknęli: „Niech żyje Polska!”.

„Dziuńka” stracona została w zaawansowanej ciąży (8-9 miesiąc) 18 lipca 1946 w więzieniu na ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu. Dowódcą plutonu egzekucyjnego był ppor. Julian Lach. Naocznym świadkiem był oczekujący na rozprawę przez WSR (Wojskowym Sądem Rejonowym) we Wrocławiu żołnierz AK a w późniejszym okresie również wywiadowca Otta - Idzi Gatner, który egzekucję opisał w następujący sposób: "Pod mur postawili tą kobietę w ciąży [Helenę Motykę] i tego Idziego [Piszczałkę] i innych. Ja to widziałem. Ile tam było, dwadzieścia, trzydzieści metrów. Na tą egzekucję KBW przyszło podbite. I nie, że sędzia odczytał wyrok. Wyprowadzili, oczy zawiązane i karabinami jak tylko mogli, tak siekli. W trakcie brutalnej egzekucji ranna Helena Motyka miała głośno krzyknąć: 'Mamo, mamo, dobij!' Więźniowie, słyszący i obserwujący dramatyczny przebieg rozstrzeliwania skazanych, rzucili się wówczas do okien i zaczęli walić w miski. Był to ich protest".

Egzekucja odbyła się 18 lipca 1946 roku w więzieniu przy ulicy Kleczkowskiej we Wrocławiu. Razem z nią zamordowano jeszcze innych żołnierzy: Romana Roszkowskiego, Edwarda Szemberskiego i Idziego Piszczałkę. Szczątki Heleny Motykówny spoczywają na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu.

Lucjan Minkiewicz ps. „Wiktor” urodził się 13 grudnia 1918 r. w miejscowości Szunia w ZSRR. Od 1931 r. mieszkał w Wilnie. Uczęszczał do Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie, gdzie w 1937 r. zdał maturę oraz uczęszczał do wileńskiego Konserwatorium gdzie doskonalił grę na skrzypcach. Następnie studiował inżynierię lądową na Politechnice Warszawskiej. Studia przerwał wybuch wojny obronnej 1939 r. Wziął w niej udział jako ochotnik w szeregach 20 Pułku Piechoty, z którym walczył m.in. pod Kobryniem. W październiku 1939 r. powrócił do Wilna, gdzie zaangażował się w działalność konspiracyjną. Został członkiem Związku Walki Zbrojnej, gdzie po okresie działalności w strukturach konspiracyjnych znalazł się w pierwszym wileńskim oddziale partyzanckim AK Adama Boryczki ps. "Tońko", późniejszej 6 Samodzielnej Wileńskiej Brygadzie AK. Od stycznia do lipca 1944 r. był dowódcą drużyny w 2 plutonie 1 kompanii 6 Brygady. Otrzymał awans do stopnia podporucznika. Brał udział w operacji „Ostra Brama”. Po podstępny rozbrojeniu żołnierzy AK przez Sowieców udało mu się wycofać do Puszczy Rudnickiej, gdzie podjął wraz z resztą oddziału dalszą walkę.

W sierpniu 1944 roku przedostał się wraz z grupą byłych żołnierzy 6 Brygady przez Niemen z zamiarem pójścia na pomoc walczącej Warszawie. Ponieważ jednak okazało się to niemożliwe, pozostał w rejonie Białegostoku. Był członkiem sekcji likwidacyjnej Zygmunta Błażejewicza "Zygmunt" działającej w Obwodzie AKO Bielsk Podlaski. Został mianowany dowódcą 5 drużyny 2 plutonu 1 kompanii, tzw. „szturmowej”. W początkach 1945 roku nawiązał kontakt z mjr. Zygmunt Szendzielarzem ps. "Łupaszko", który odbudowywał 5 Brygadę Wileńską do walki z komunistami. 5 kwietnia 1945 r. roku wyznaczony został zastępcą dowódcy 1 szwadronu odtwarzanej na Białostocczyźnie 5 Brygady Wileńskiej.

Po demobilizacji 5 Brygady Wileńskiej 4 października 1945 r. na własną prośbę pozostał w terenie i dowodził oddziałem partyzanckim. W lutym 1946 r. jego szwadron otrzymał nazwę 6 Wileńskiej Brygady, kontynuującej tradycję 6 Wileńskiej Brygady AK, podległej w dalszym ciągu mjr. Zygmuntowi Szendzielarzowi „Łupaszce” oraz Komendzie Okręgu Wileńskiego AK, który w tym czasie ewakuował się na tereny Polskie centralnej. Funkcję dowódcy 6 Wileńskiej Brygady pełnił do 19 października 1946 r., operując na Białostocczyźnie i Podlasiu. Przeprowadził wiele akcji zbrojnych i likwidacyjnych przeciwko oddziałom pacyfikacyjnym NKWD, UB, MO, KBW m.in. pod Sikorami (walka z żołnierzami 2 pp 1 DP 8 sierpnia 1945), w Miodusach Pokrzywnych (18 sierpnia 1945), w Kleszczelach (rozbrajanie funkcjonariuszy UB i MO 11 listopada 1945) czy w Łempicach (walka z 2 pułkiem pogranicznym NKWD 29 XI 1945). 19 października 1946 r. podczas koncentracji 6 Brygady i części 5 Brygady w kolonii Rogawka, gmina Drohiczyn, został ze względu na stan zdrowia został urlopowany przez mjr. Zygmunta Szendzielarza i przekazał dowództwo swojemu zastępcy por. Władysławowi Łukasiukowi „Młotowi”, który kontynuował walkę na Podlasiu.

Lucjan Minkiewicz ukrywał się początkowo w Zakopanem. W styczniu 1948 zamieszkał z żoną Wandą „Danką” (z d. Czarnecka) we Wrocławiu, przy ul. Pokutniczej (obecnie ul. Łaciarska) . 30 czerwca 1948 r. uniknął wraz z żoną aresztowania, w ramach zorganizowanej ogólnopolskiej „Akcji X”, skierowanej przeciwko żołnierzom z Wileńszczyzny. Ukrył się we wrocławskim mieszkaniu wynajmowanym przez żonę „Młota”, Jadwigę Łukasiuk. Następnego dnia wraz z żoną wyjechali do Krakowa.

30 czerwca lub 1 lipca 1948 r. Lucjan Minkiewicz i jego ciężarna żona zostali aresztowani przez funkcjonariuszy Wydziału III WUBP w Krakowie i przewiezieni do Warszawy do osławionego więzienia przy Rakowieckiej. W więzieniu urodziła się jego córka Ewa. Syn Lucjana Minkiewicza został osadzony w domu dziecka. Po brutalnym śledztwie 2 listopada 1950 r. w procesie grupowym Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał go na ośmiokrotną karę śmierci. Jego żona – Wanda, została skazana na 12 lat więzienia. 8 lutego 1951 r. o godz. 19:55 Lucjan Minkiewicz został zastrzelony przez st. sierż. Aleksandra Dreja w piwnicach więzienia mokotowskiego w Warszawie. W czasie egzekucji zginęli również współskazani na śmierć: o godz. 19:45 Henryk Borowski, o godz. 20:05 Antoni Olechnowicz i o godz. 20:15 Zygmunt Szendzielarz.

Został pochowany w masowym grobie na Kwaterze na Łączce Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie. Jego szczątki nie zostały jeszcze zidentyfikowane. 9 listopada 2007 został pośmiertnie odznaczony przez Prezydenta RP Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Ludwik Marszałek ps. Zbroja urodził się 9 sierpnia 1912 w Brzezinach k. Ropczyc. W latach 1917-1923 uczęszczał do szkoły powszechnej w Brzezinach. Następnie do 23 maja 1931 był uczniem Gimnazjum w Dębicy. Egzamin dojrzałości zdał w maju 1931. Brak środków finansowych uniemożliwił mu planowane studia na Politechnice Lwowskiej.

Na ochotnika wstąpił do WP. Odbił przeszkolenie w SPR w Cieszynie. Następnie przeszedł kurs oficerski w SPP w Komorowie k. Ostrowii Mazowieckiej. Po ukończeniu kursu dostał przydział do 6. Pułku lotniczego we Lwowie. Odbывał tam praktykę obserwatora w 65. Eskadrze liniowej. W maju 1938 uległ katastrofie lotniczej i powrócił do służby w piechocie. Do wybuchu wojny służył w 3. Batalionie 15. pp „Wilków” w Dęblinie.

W kampanii wrześniowej 1939 był d-cą 7. kompanii 3. batalionu 15. pp. Walczył na pozycjach osłonowych nad Wartą i Widawką oraz na kierunku Praszka – Wieluń – Łódź. Koło Wielunia został wzięty do niewoli niemieckiej w czasie nocnej zasadzki nad Wartą. Osadzono go w obozie jenieckim w Chmielniku k. Pińczowa na Kielecczyźnie.

Zbiegł stamtąd z grupą oficerów na początku października 1939. Powrócił do Brzezin. Przez cały okres okupacji niemieckiej był oficerem SZP-ZWZ-AK na terenie powiatu dębickiego. Został pierwszym komendantem i organizatorem Placówki Brzeziny. Na początku 1943 objął dowodzenie nad grupą sapersko-minerską w komendzie Obwodu Dębica. Następnie od jesieni 1942 do stycznia 1944 był oficerem szkoleniowym obwodu. W marcu 1944 został mianowany komendantem Obwodu Dębica. Podporucznik (15 sierpień 1934), porucznik (1938), kapitan (11 listopad 1943), major (11 listopad 1944).

Od jesieni 1944 był intensywnie poszukiwany przez sowiecki kontrwywiad wojskowy „Smiersz”. Kontynuował działalność konspiracyjną. Od marca do sierpnia 1945 był inspektorem Inspektoratu Mielec „NIE”. Gdy powstał WiN został jednym z głównych organizatorów struktur Zrzeszenia na Rzeszowszczyźnie. Od września 1945 do marca 1946 był kierownikiem Rejonu Mielec „Północ” (Dębica, Mielec, Tarnobrzeg, Nisko), następnie od marca do października 1946 kierownikiem Rejonu Krosno „Południe” (Krosno, Jasło, Sanok, Gorlice). Równocześnie od grudnia 1945 do października 1946 był kierownikiem Wydziału Propagandy, współredaktorem i drukarzem podziemnego pisma „Ku Wolności”. Od grudnia 1946 zamieszkał we Wrocławiu. Najpierw przy ul. Cybulskiego 37/5, następnie w mieszkaniu przy ul. Biskupa Tomasza 22/4. Na Dolnym Śląsku został kolejno z-cą kierownika okręgu (grudzień 1946), p.o. kierownika (styczeń 1947) i ostatnim kierownikiem wrocławskiego okręgu WiN (marzec 1947). Odbudował prawie od podstaw dolnośląskie struktury Zrzeszenia, które w końcu 1947 osiągnęły stan ponad 50-60 ludzi.

Materiał przygotowany i opracowany przez Stowarzyszenie Odra-Niemen na podstawie materiałów z IPN

12 grudnia 1947 w godzinach popołudniowych został aresztowany we Wrocławiu przez grupę operacyjną funkcjonariuszy Sekcji II Wydziału III WUBP. Ujęto go na ulicznym punkcie kontaktowym (ławka) w mieście z dokumentami konspiracyjnymi przeznaczonymi dla łącznika z Zarządu Obszaru Zachodniego. 10 sierpnia 1948 w procesie działaczy Zarządu Okręgu Wrocław WiN został skazany przez WSR we Wrocławiu pod przewodnictwem ppłk. Aleksandra Wareckiego na karę śmierci.

27 listopada 1948 o godz. 17:30 razem z Władysławem Ciskiem, ppor. Stanisławem Dydą i por. Janem Klamutem został rozstrzelany pod wewnętrznym murem narożnego dziedzińca więzienia przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu. Plutonem egzekucyjnym dowodził por. Ryszard Kurka. 29 listopada zwłoki pogrzebano na cmentarzu Osobowickim. W 1977 szczątki zostały ekshumowane i przeniesione do grobowca rodzinnego w Cieplicach k. Jeleniej Góry.

Władysław Łukasiuk ps. „Młot” urodził się 16 lutego 1906 roku we wsi Tokary. Ukończył szkołę powszechną i gimnazjum. Od 1929 roku służył w wojsku w 3 PSK w Wołkowysku. Szybko awansował na plutonowego. Niestety jego karierę przerwał tragiczny wypadek. Łukasiuk podczas treningu ujeżdżania konia, spadł z niego i doznał poważnych obrażeń lewej nogi, która na zawsze pozostała sztywna. Po zawarciu małżeństwa z Jadwigą Oksiutówną osiadł w Mężeninie nad Bugiem. Miał z nią troje dzieci. Do wybuchu wojny pełnił funkcję zastępcy wójta gminy Sarnaki. Prawdopodobnie w tym czasie rozpracowywał dla polskiego wywiadu środowiska komunistyczne. W wojnie obronnej nie brał udziału. Aktywnie za to współpracował z ZWZ/AK. Dowodził drużyną konspiracyjną wchodzącą w skład 8 kompanii, IX Ośrodka Sarnaki-Górki Obwodu AK Siedlce. Brał udział w akcji „V” – przejęcia niewybuchu niemieckiego pocisku rakietowego V-2 pod Sarnakami.

Zimą 1944 plut. „Młot” nawiązał kontakt z Obwodem Bielsk Podlaski, należącym do Białostockiego Okręgu AK. Władysław Łukasiuk powiększył w styczniu 1945, swój oddział z kilku do kilkudziesięciu ludzi. Pierwszą potyczkę z sowietami zakończoną rozbiciem grupy operacyjnej NKWD, stoczył 18.03.1945 na drodze z Mężenina do Figął. W sierpniu 1945 pchor. Łukasiuk został awansowany na podporucznika. Kolejne awanse to: porucznik (X 1946) i kapitan (11 XI 1947). W sierpniu 1945 roku pluton ppor. Łukasiuka dołączył do 5 Wileńskiej Brygady AK. Stoczył w jej szeregach kilka potyczek (pod Sikorami, Zalesiem i w Miodusach-Pokrzywnych). Po demobilizacji Brygady stworzył w polu, wraz z ppor. Lucjanem Minkiewiczem „Wiktoorem” oddział kadrowy. Oddział ten od lutego 1946, przeszedł pod rozkazy mjr Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” i otrzymał nazwę 6 Brygady Wileńskiej. Wkrótce Brygada ta przeszła z rejonu lewobrzeżnego rzeki Bug w rejon północny powiatu Sokołów Podlaski. 18 X 1946 porucznik „Młot” został mianowany dowódcą 6 Brygady Wileńskiej. Przez 3 lata dowodził nią, potrafiąc utrzymać się w terenie, nawet w najtrudniejszych sytuacjach.

Był człowiekiem solidnym, odpowiedzialnym, mającym świetny instynkt partyzancki. Wyróżniał go na tle innych dowódców bardzo silny charakter. Pomimo kalectwa zawsze maszerował w pierwszym szeregu, razem ze swoim oddziałem. Starsi mieszkańcy Podlasia pamiętają, że poruszanie sprawiało mu duże kłopoty. Musiał podpierać się swoim karabinem SWT. W ciągu kilku lat stał się ze zwykłego dowódcy plutonu, prawdziwą legendą Podlasia. Lubił go i liczył się z nim sam mjr „Łupaszka”. Uważa się, że cechowała go dbałość o ludność cywilną (zwalczanie bandytyzmu i złodziejstwa).

Kapitan Władysław Łukasiuk „Młot” zginął na kolonii wsi Czaje-Wólka, zastrzelony przez swojego podkomendnego. Zwłoki kpt. „Młota” zostały ekshumowane 13 sierpnia 1949 przez funkcjonariuszy UBP. Miejsce ich pochówku pozostaje nieznane. Pośmiertnie, został - za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej - wraz z dwoma innymi „żołnierzami wyklętymi” – Kazimierzem Kamieńskim „Huzarem” i Zygmuntem Szendzielarzem „Łupaszka” odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski.

Córka Marta Ziębikiewicz od lat mieszka we Wrocławiu, przyjaźni się z Krzysztofem Olechnowiczem. Ich mamy razem odbywały kilkuletnie wyroki m.in. we wrocławskich więzieniach stalinowskich, za działalność mężów.